

Predykacja mianownikowa jako szczególny przypadek predykcji rzeczownikowej na przykładzie rzeczownika predykatywnego *nadzieja*

Beata Nadziej

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Predicative nominative nouns as a special case of noun predicates, illustrated by the predicative noun 'hope'

ABSTRACT: The aim of the present article is to describe a specific form of noun predication. Structures of this type consist of at least two constituent elements: a predicatively empty verb and another part of speech – semantically constitutive, though formally subordinate. Most often this could be a noun, but it's also possible that an adjective or adverb appears in this position. Since this noun takes on the predicative function, we speak of predicative nouns and noun predication, whilst the verb is referred to as a supporting verb. The author focuses on those cases in which the noun predicate occurs in the specific position of the subject of the sentence, and thus in the nominative case, and proposes the term 'nominative predication' (or 'subject predication' in non-inflected languages) for this phenomenon. The predicate noun in this analysis is 'hope'. The

research method involved comparing a list of supporting verbs found in existing Polish dictionaries with a list extracted from various online texts, mostly of a religious, artistic or stylised artistic nature, in which the predicate noun under study appeared in the nominative case. The issue of aspectual pairs of auxiliary verbs is also discussed, leading to the conclusion that auxiliary verbs undergo irregular aspectual changes, particularly those that form the perfect aspect through prefixation. Although these constructions are quite rare in the language and tend to be found in written and literary contexts, it seems worthwhile to analyse them in order to gain a complete picture of the language. As a result, a much more comprehensive list of supporting verbs for the predicative noun 'hope' in nominative predication has been compiled.

KEYWORDS: predication, predicative noun, supporting verb, nominative predication, verb aspect.

CONFLICT OF INTERESTS STATEMENT: The author declares that there were no conflicts of interest in this study.

AUTHOR'S CONTRIBUTION: The author assumes sole responsibility for: preparing the research concept of the article, the way it is presented, developing the method, collecting and analyzing data, formulating conclusions, and editing the final version of the manuscript.

1. Definicja *predykcji*

Istotą predykcji w logice tradycyjnej jest wskazanie na pewien wycinek rzeczywistości i powiązanie z nim pewnej własności. Termin ten został przejęty przez językoznawstwo – w semantyce oznacza on orzekanie o podmiocie, natomiast w składni predykcja to relacja między podmiotem i orzeczeniem, inaczej mówiąc, „operacja przypisania cech nazywanych przez predykat przedmiotowi wskazanemu przez nazwę (konkretnemu lub abstrakcyjnemu) dokonana wraz z postawą intencjonalną (modalną) nadawcy: twierdzeniem, pytaniem i in.” [Grzegorzcykova 2001: 90].

Można w tym miejscu zauważyć pewne podobieństwo między tym, co tradycyjna gramatyka, reprezentowana między innymi przez *Składnię* Zenona Klemensiewicza [1969] nazywa *orzeczeniem* a terminem *predykat*, który na gruncie polskiej składni jest nowszy. Orzeczenie od starożytności definiuje się jako „tę część zdania, której funkcją jest opisywanie przedmiotu wskazanego w zdaniu, przedmiotu, o którym się w danym zdaniu mówi, lub, inaczej, przypisywanie temu przedmiotowi pewnych właściwości, orzekanie o nim” [EJO 1999: 410] i która odpowiada na pytania: *Co robi?*, *Co się z nim/nią dzieje?* oraz *W jakim jest stanie?*. Najczęściej jest wyrażone osobową formą czasownika (tzw. orzeczenie czasownikowe), jak w zdaniu *Jego żona pracuje codziennie*, ale może być również formą złożoną, por. orzeczenie imienne w zdaniu *Ta kobieta jest dyrektorem*.

2. Predykcja rzeczownikowa

Mimo że czasownik jest leksemem „o prymarnej funkcji predykatywnej” [EJO 1999: 97], istnieją struktury, w których jego podstawowe znaczenie zanika, jak choćby w zwrotach: *żyć nadzieję*, *kłaść akcent* lub *odnieść zwycięstwo*. Czasownik podaje tylko informację o czasie wykonywania czynności oraz podmiocie wykonującym czynność (jego osobie i liczbie), nie precyzuje natomiast, o jaką czynność chodzi – czy o czynność *odnoszenia czegoś komuś*, czy inną. W tych strukturach czasowniki w formie finitywnej mają charakter synsematyczny, tzn. stanowią elementy języka, „które same przez się nie mają pełnego znaczenia, lecz otrzymują je dopiero w połączeniu z elementami autonomicznymi” [EJO 1999: 580], a zatem są predykatywnie puste, pozostając jednak także – zdaniem Tokarskiego [2003: 149] – „gospodarzem” zdania, narzucającym pozostałym elementom swoje wymagania walencyjne.

Tego typu struktury składają się z co najmniej dwóch członów konstytutywnych: czasownika predykatywnie pustego oraz innej części mowy – semantycznie konstytutywnej, choć formalnie podrzędnej (najczęściej jest to

rzeczownik¹, ale w tym miejscu może pojawić się także przymiotnik bądź przysłówek²). Ponieważ owa inna część mowy przejmuje funkcję predykatywną (a zatem to ona aktualizuje w strukturze powierzchniowej głęboki sens całej struktury), mówi się odpowiednio o rzeczownikach predykatywnych, przymiotnikach predykatywnych itd. Czasownik zaś nazywany jest czasownikiem podporowym, synsematycznym werbalizatorem, czasownikiem operatorowym lub posiłkowym.

Związki czasownika podporowego z rzeczownikiem predykatywnym określa się także mianem *kolokacji werbo-nominalnych*³. Stosowane są również terminy: *orzeczenia peryfrastyczne*, *peryfrazy predykatywne*, *analityzmy werbo-nominalne*, *konstrukcje opisowe z czasownikiem funkcyjnym*, *multiwerbizmy*, *czasownikowe konstrukcje analityczne*, *analityczne wykładniki predykatu*, *konstrukcje opisowe z czasownikiem funkcyjnym* [Anusiewicz 1978; Żmigrodzki 2000; Loewe 2000].

W języku polskim badania nad kolokacjami werbo-nominalnymi mają długą tradycję – sięgają początków ubiegłego wieku. Problemy związane z konstrukcjami analitycznymi podejmowano głównie na łamach „Poradnika Językowego”⁴, jednak dokładniejsze analizy kolokacji datują się na drugą połowę XX wieku. Należy tu wspomnieć o pracach Danuty Buttler⁵, Janusza Anusiewicza [1978], Ewy Jędrzejko [1992, 1998], Grażyny Vetulani [1994, 2004] czy Piotra Żmigrodzkiego [2000].

1 Niektórzy badacze piszą, że jest to najczęściej rzeczownik odczasownikowy [por. Anusiewicz 1978: 70].

2 Na ten temat szerzej por. Kaliska 2008.

3 Termin *kolokacja* (*kollokacja*) w znaczeniu ‘współwystępowanie jednostek leksykalnych’ został wprowadzony przez brytyjskiego językoznawcę Johna Ruperta Firtha [1957]. W niniejszym artykule skupiamy się na rozumieniu tego terminu jako połączenia czasowników z innymi częściami mowy, należy jednak wspomnieć, że współczesne rozumienie tego terminu jest zdecydowanie szersze, co potwierdzają chociażby przykłady przytaczane w EJO (s. 274), gdzie kolokacje obejmują także połączenia inne niż czasownikowe, np. jasna koncepcja. Obecnie pojęcie kolokacji stanowi jedno z kluczowych narzędzi w badaniach korpusowych, gdzie służy do opisu typowych współwystąpień leksemów i regularności ich użycia w rzeczywistych tekstach.

4 Już od 1903 roku pojawiały się na jego łamach artykuły o wiele mówiących tytułach takich jak „Być w walce” (1903), „Oddać strzał?” (1905), „Być w możliwości” (1907), „Dokładać starań” (1910), „Mieć chęci – chcieć” (1933), ale najwięcej uwagi konstrukcjom tym poświęcono po II. wojnie światowej: „Oddawać skok” (1951), „Być w trosce” (1953), „Podać do wiadomości” (1955), „Podawać w wątpliwość” (1957), „Być w posiadaniu” (1957), „Obłożyć zamówieniem” (1956), „Ulegną poprawie – będą lepsze” (1966).

5 W latach 1966–1968 ukazał się w „Poradniku Językowym” cały cykl artykułów D. Buttler poświęcony tej tematyce.

Najszerszą analizą polskich rzeczowników predykatywnych, zawierającą dodatkowo obszerny słownik kolokacji, stanowi rozprawa Vetulani *Rzeczowniki predykatywne języka polskiego. W kierunku syntaktycznego słownika rzeczowników predykatywnych* [2000]. Mimo iż dotychczasowe badania wykazały, że kolokacje werbo-nominalne są ważnymi, odrębnymi jednostkami języka, a ich udział w systemie i tekstach – większy i bardziej zróżnicowany niż się powszechnie sądzi, nie zaistniały one dotychczas w słownikach jedno- i dwujęzycznych. Jak pisze Vetulani o *Słowniku języka polskiego* pod redakcją Szymczaka:

dzieło to, podobnie jak pozostałe słowniki języka polskiego, wykazuje wiele braków w zakresie prezentacji użyć objaśnianych form [...] W przypadku rzeczowników abstrakcyjnych (przy haśle) do rzadkości należy podawanie [...] orzeczeń peryfrastycznych, w które te rzeczowniki regularnie wchodzi [2000: 37].

Słowniki traktują rzeczowniki predykatywne (a także przymiotniki predykatywne i inne możliwe konstrukcje zdaniotwórcze) po macoszemu, nie podając możliwego czasownika podporowego wcale lub podając tylko jeden z wielu możliwych (na przykład w parach przeciwstawnych typu *dać początek* / *brać początek*). Ogólnie rzecz biorąc, w literaturze przedmiotu istnieją tylko dwie prace o charakterze słownikowym – oprócz cytowanej już Vetulani [2000] powstał jeszcze zeszyt próbny *Słownika polskich zwrotów werbo-nominalnych* pod redakcją Jędrzejko [1998], wyliczający typowe konstrukcje analityczne jako jednostki samodzielne wraz z wszystkimi możliwymi czasownikami podporowymi i podający ich ewentualne odpowiedniki syntetyczne, jeśli takie istnieją.

Według Jędrzejko [1992: 51–52], „składnik werbalny decyduje o funkcji składniowej całej syntagmy i jej właściwościach formalnych”, czyli pozwala na dostarczenie informacji dotyczących wykonawcy czynności (poprzez osobę i liczbę czasownika), na określenie czasu (poprzez jego czas gramatyczny) oraz – w niektórych wypadkach – aspektu, tzn. sposobu widzenia danej czynności jako dokonanej albo niedokonanej. Składnik werbalny wnosi nie tylko czystą informację gramatyczną, lecz także może informować o intensywności, negacji, kauzatywności i innych parametrach zdarzenia. Rolą czasowników podporowych jest zatem „aktualizacja predykatów rzeczownikowych (lub przymiotnikowych)” [Vetulani 2000: 27]. Jak pisze Gaston Gross [1996: 61, tłum. własne], „czasowniki podporowe koniugują predykaty nominalne, to znaczy wpisują je w czas: teraźniejszy, przeszły, przyszły i zapewniają uporządkowanie czynności jednych względem drugich w danym tekście”, natomiast „o znaczeniu całej peryfrazy decyduje składnik imienny” [Jędrzejko 1992: 51–52], przymiotnikowy lub przysłówkowy.

Literatura przedmiotu najszerszej omawia rzeczowniki predykatywne, nie-
mniej jednak istnieją też konstrukcje, w których czasownik predykatywnie
pusty tworzy kolokację z przymiotnikiem bądź przysłówkiem, jak w zdaniach:
Ta dziewczyna wydawała mi się ładna oraz *Dziecko zachowywało się grzecznie*.

Do przysłówków predykatywnych Olga Wolińska [1978: 26–27] zalicza też
leksemy opisujące stan atmosfery typu *bezwietrznie*, *upalnie*, *słonecznie* oraz cha-
rakteryzujące sytuację: *cicho*, *czysto*. Niektóre z nich mogą wprawdzie modyfiko-
wać znaczenie czasownika (na przykład *mówić cicho*), jednak w użyciach abso-
lutnych, czyli „gdy konotowany semantycznie argument lokalizujący ma wartość
‘tu’” [Wolińska 1978: 26], są one jedynym wykładnikiem predykacji w zdaniu.

Konstrukcje werbo-nominalne były początkowo opisywane jako odpowied-
nik form syntetycznych. Na łamach wspomnianego już kilkakrotnie „Poradnika
Językowego” rozważano między innymi celowość stosowania kolokacji *oddać
skok* zamiast *skoczyć* czy też *wnieść sprzeciw* zamiast *sprzeciwić się* [por. Vetulani
2000: 34; 35; Loewe 2000: 15–17]. Definicja *kolokacji* – zwanych analitycznymi
konstrukcjami czasownikowymi – proponowana przez Anusiewicza [1978: 25]
wyraźnie podkreśla, że „całość wyrażenia jest tożsama znaczeniowo i substan-
cjalnie z prostą formą czasownika, np. ‘dokonać aresztowania’ – ‘aresztować’,
‘prowadzić sprzedaż’ – ‘sprzedawać’, ‘wyrazić zdziwienie’ – ‘zdziwić się’ itp.”⁶.
Obie te definicje uznają zatem za oczywistą sytuację, gdy język dysponuje ekwi-
walentnymi konstrukcjami: analityczną i syntetyczną. Tymczasem sama ekwiwa-
lencja może mieć dwojaki charakter. W pierwszym przypadku konstrukcja ana-
lityczna oraz jej ekwiwalent syntetyczny mają ten sam źródłosłów, czyli – cytując
Anusiewicza [1978: 28] i Iwonę Loewe⁷ [2000: 14] – są tożsame substancjalnie
lub morfologicznie (np. *oddać skok* i *skoczyć*⁸), w drugim natomiast konstruk-
cje analityczna i syntetyczna, pozostając w relacji synonimii, mają odmienne
etymologie (np. *odczuwać strach* i *bać się*). Oprócz wyżej wymienionych moż-
liwe są jeszcze dwie inne sytuacje: kolokacja nie ma swojego odpowiednika
syntetycznego (por. *mieć nadzieję* nie ma w języku polskim odpowiednika

6 W innym miejscu ten sam autor definiuje konstrukcje analityczne jako „związki wyrazowe, które współlistnieją obok znaczeniowo im ekwiwalentnych prostych (jednordzeniowych) wyrazów, przy czym morfem leksykalny wyrazu podrzędnego wchodzącego w skład danej konstrukcji jest tożsamy substancjalnie z morfemem leksykalnym wchodzącym w skład odpowiadającej jej formy prostej wyrazu. Np. ‘fakt powrotu’ – ‘powrót-ø’, ‘doznać złam-ania nogi’ – ‘złam-ać nogę’” [Anusiewicz 1978: 22]. Autor często podkreśla konieczność identycz-
ności morfemów leksykalnych składnika konstrukcji analitycznej i ekwiwalentnego znacze-
niowo jednowyrazowego czasownika.

7 Autorka wycofuje się następnie [2000: 20] z postulatu zgodności morfologicznej, opisując
konstrukcje „pokrewne semantycznie, niekoniecznie zaś morfologicznie”.

8 Ten typ konstrukcji byłby zatem najbardziej zgodny z cytowanymi definicjami.

typu **nadziejować*, **nadziejać*) albo znaczenie kolokacji nie jest identyczne ze znaczeniem predykatu werbalnego, a utworzona w ten sposób para bądź ma znamiona *faux amis* (por. *oddać hołd* i *hołdować*), bądź też jeden z elementów pary należy do innego stylu funkcjonalnego lub rejestru języka (na przykład *prowadzić wojnę* obok przestarzałej formy *wojować*). W tych dwóch ostatnich wypadkach rzecz jasna nie można deliberować nad celowością stosowania konstrukcji analitycznych w miejsce syntetycznych lub jej brakiem.

3. Predykcja mianownikowa

W języku polskim kategoria rzeczowników predykatywnych daleka jest od jednorodności. Wariantywność w tej grupie może mieć charakter formalnogramatyczny. W przypadku rzeczowników predykatywnych można wyodrębnić ich dwa typy ze względu na szyk elementów składowych kolokacji: rzeczownik predykatywny może być dopełnieniem czasownika podporowego (*ktoś wpada w złość*) lub też może znaleźć się na pozycji podmiotu (*odpowiedzialność spada na kogoś*) [por. Żmigrodzki 2000: 13–14], por.:

- [1] *Janek wpada w złość.*
- [2] *Przez cały wieczór tryskał werwą i humorem.*
- [3] *Odpowiedzialność za ten wypadek spadła na kapitana statku.*
- [4] *Zapanowała cisza.*

Na płaszczyźnie składniowej konstrukcje analityczne mogą więc wystąpić w dwóch możliwych formach: predykat rzeczownikowy pojawia się wewnątrz grupy czasownika lub funkcjonuje jako podmiot czasownika podporowego.

Vetulani [2000: 237–238] stwierdza, że w konstrukcjach drugiego typu „forma osobowa czasownika otwiera pozycję dla N_{Pred} najczęściej w mianowniku”. Z tego właśnie powodu ten szczególny typ predykcji z rzeczownikiem predykatywnym w mianowniku pełniącym funkcję podmiotu do czasownika podporowego proponujemy nazwać **predykcją mianownikową**. W językach, które nie posiadają deklinacji, termin ten można zmienić na *predykcję podmiotową*.

Frekwencja konstrukcji tego typu, na tle pozostałych przypadków predykcji rzeczownikowej, jest bardzo niska. Sama konstrukcja w polskiej literaturze przedmiotu nazywana jest nieosobową [por. Jędrzejko 1998; Żmigrodzki 2004], nieagentywną [por. Karaś, Nowak 1999] lub konstrukcją o strukturze związku głównego [Liszyk-Kubina 2013], a definiuje się ją jako tę, w której „podmiotem gramatycznym jest doznawane uczucie i w której element werbalny jest nieodmienny przez osobę, występuje w formie 3 os.” [Żmigrodzki 2004: 191]. Ten

szczególny rodzaj konstrukcji predykatywnych jest nielicznie reprezentowany w piśmiennictwie. Najczęściej temat ten pojawia się niejako przy okazji omawiania konstrukcji werbo-nominalnych [por. Karaś, Nowak 1991; Żmigrodzki 2004; Krzyżanowska, Augustyn 2008; Fasciolo 2017], natomiast nigdy nie stał się przedmiotem odrębnego opracowania.

4. Aspekt czasowników podporowych

Czasowniki podporowe zachowują się zazwyczaj jak predykaty werbalne – koniugują się, występują w różnych czasach i trybach, a także tworzą pary aspektowe. Wśród tych z nich, które ulegają derywacji aspektowej sufiksальной lub tworzą parę aspektową z formą supletywną, zmiana aspektu bywa często możliwa: mamy więc wyrażenia różniące się między sobą aspektem gramatycznym: *odbywać areszt* i *odbyć areszt*; *składać meldunek* i *złożyć meldunek*; *wnosić protest* i *wnieść protest*; *wpadać w pychę* i *wpaść w pychę*⁹. Z drugiej jednak strony można *przywiązywać* (nie: *przywiązać*) *wagę do czegoś* oraz *wyprawiać* (nie: *wyprowadzić*) *fanaberie*. Podobne ograniczenia dotyczą predykacji mianownikowej, można bowiem powiedzieć: *nadzieja rosla / urosła*, ale nie *wyrosla* ani *dorosła*, *nadzieja budziła się / obudziła się*, ale nie *pobudziła się*.

Użycie danego czasownika podporowego w kolokacji obok rzeczownika predykatywnego pociąga zatem za sobą restrykcje aspektowe, ograniczające możliwość utworzenia od niego przeciwnego aspektu (najczęściej dokonanego). „Dany predykat [rzeczownik predykatywny – B.N.] wystąpi na pewno z czasownikiem wyrażającym jeden z dwóch aspektów gramatycznych, niekoniecznie natomiast przyjmie parę aspektową” [Vetulani 2000: 68]. I nie istnieją żadne reguły, pozwalające przewidzieć możliwość użycia pary aspektowej czasownika podporowego.

Tworzenie aspektu za pomocą prefiksacji stanowi zjawisko dużo rzadsze z dwóch powodów. Po pierwsze, rzeczownik predykatywny może wymagać dla utworzenia kolokacji werbo-nominalnej takiego czasownika podporowego, który sam jest już derywatem: mówimy więc *doświadczyć uczucia* (a nie: **świadczyć uczucia*), *przypuścić atak* (a nie: **puścić atak*), *zastygnąć w bezruchu* (a nie: **stygnać w bezruchu*), *wydać chrzciny* (a nie: **dać chrzciny*), *roztoczyć opiekę* (a nie: **toczyć opiekę*). Po drugie, ten typ derywacji niesie ze sobą modyfikacje semantyczne, którym omawiany czasownik podporowy (jako desemantyzowany) nie ulega. Można zatem *żyć nadzieję*, ale już trudno jest tę *nadzieję*

9 Kolokacje cytowane w niniejszej części zostały zaczerpnięte z Wykazu rzeczowników w typowym użyciu predykatywnym [Vetulani 2000: 145–21].

pożywić czy *wyżywić*. Można też *pokładać* w czymś *nadzieję*, można *położyć nadzieję*, ale nie można będzie **w czymś kłaść nadziei*.

Istnieje jednak taka grupa rzeczowników predykatywnych, która łączy się z derywatami utworzonymi od czasownika podporowego jako bazy, por. *nieść ulgę* / *przynieść ulgę* / *przynosić ulgę*; *grać w pokera* / *rozegrać pokera* / *grywać w pokera* / *pogrywać w pokera*; a także: *przegrywać* i *wygrywać w pokera* (dotyczy to także innych rzeczowników predykatywnych oznaczających gry i sporty: *chińczyka*, *polo*, *bilard* itd.); *grać charlestona* / *zagrać charlestona* (i inne melodie taneczne); *robić ankietę* / *zrobić ankietę* / *porobić ankiety*¹⁰; *dać rozkaz* / *wydać rozkaz*.

Leksykograficznie zagadnienie aspektu jest mocno problematyczne. Słowniki ignorują bowiem formy aspektu, najczęściej dokonanego. O ile jednak w przypadku aspektu tworzonego za pomocą sufiksacji obydwie formy – niedokonana i dokonana – pojawiają się dość konsekwentnie przy rzeczowniku predykatywnym, o tyle użycie form prefiksalnych jest często nieregularne i raczej przypadkowe. Nie można mówić tu o żadnej regule, co jest zresztą charakterystyczne dla prefiksacji czasowników. Drugą przyczyną jest pominięcie w słownikach wielu aktualizowanych czasowników podporowych, nie do końca wiadomo dlaczego. Słowniki języka polskiego ograniczają się – a i to nie wszystkie – do wymienienia kilku czasowników, prawdopodobnie dlatego, że o danym połączeniu wyrazowym i jego ewentualnej przynależności do kategorii związków frazeologicznych decydują indywidualne rozstrzygnięcia i doświadczenie językowe autora lub redaktora słownika.

Reasumując, derywacja czasowników podporowych nie jest w języku polskim zjawiskiem systematycznym, tzn. podlega różnym ograniczeniom spowodowanym przez nadrzędność semantyczną rzeczownika predykatywnego, który omawiany czasownik aktualizuje.

5. Rzeczownik predykatywny *nadzieja* w predykcji mianownikowej

Badanie korpusowe predykatu rzeczownikowego *nadzieja* rozpoczęto od stworzenia listy czasowników podporowych aktualizowanych przez niego w obydwu typach konstrukcji na podstawie haseł USJP [2003], *Słownika języka polskiego PWN* (sjp.pwn.pl) oraz SJPD. (zob. tabela 1.); żadne z tych źródeł nie podaje form aspektowych.

10 Osobną kwestią byłoby zbadanie liczby, w której występuje predykat rzeczownikowy: część z nich pojawi się tylko w liczbie pojedynczej (*areszt*, *komenda*), część zaś – i w pojedynczej, i w mnogiej. Zdarza się, że liczba rzeczownika predykatywnego determinuje znaczenie całej struktury, por. *mieć chód* (wojskowy) i *mieć chody* (u kogoś).

Tabela 1. Czasowniki podporowe aktualizowane przez predykat rzeczownikowy nadzieja w słownikach

Predykat	Czasownik podporowy w predykcji rzeczownikowej	Czasownik podporowy w predykcji mianownikowej
1	2	3
nadzieja	czynić lokować mieć obudzić odbierać podtrzymywać pokładać robić rokować spełniać tracić umacniać utwierdzać wiązać wzbudzić zawieść ziścić żyć żywić	błysnąć ożywiać podtrzymywać pryskać rosnąć wygasać zawodzić

Źródło: opracowanie własne

Dla potrzeb niniejszej pracy przeszukano liczne strony internetowe zawierające teksty, w których pojawił się predykat *nadzieja* w postaci mianownika, co pozwoliło uzupełnić listę z kolumny nr 3 o wiele innych form w różnych aspektach (zob. tabela 2.). Jak widać, z siedmiu pozycji lista powiększyła się do czterdziestu dwóch z podanymi – gdy jest to semantycznie dopuszczalne – parami aspektowymi.

Desemantyzacja czasowników podporowych nie jest nigdy całkowita [Kalińska 2011: 181] i mogą one wносить do konstrukcji predykatywnej jakieś dodatkowe znaczenie, mniej lub bardziej związane z ich podstawowym znaczeniem. Przede wszystkim opisują one różne fazy stanu czy procesu oraz ich intensywność [Augustyn 2009: 25]. I tak, *błyskać / błysnąć, zabłysnąć* podkreślają chwilowość emocji; *pryskać / prysnąć, przemijać / przeminąć, wygasać, gasnąć / zgasnąć / zagasnąć, przygasać / przygasnąć, zawodzić / zawieść* jej etap kończy; *pryskać / prysnąć, przemijać / przeminąć, wygasać, gasnąć / zgasnąć / zagasnąć, przygasać / przygasnąć, zawodzić / zawieść* – akcentują jej etap końcowy,

a *rosnąć* / *urosnąć*, *wzrastać* / *wzrosnąć*, *miotać*, *palić*, *zżerać* / *zeżreć*, *pożerać* / *pożreć* – uwypuklają jej intensywność.

Tabela 2. Czasowniki podporowe aktualizowane przez predykat rzeczownikowy *nadzieja* w Internecie

Predykat rzeczownikowy	Czasownik podporowy w predykcji mianownikowej w tekstach internetowych
nadzieja	błyskać / błysnąć budzić się / zbudzić się / obudzić się gasnąć / zgasnąć / zagasnąć miotać ogarniać / ogarnąć palić porywać / porwać pożerać / pożreć pryskać / prysnąć przemijać / przeminąć przenikać / przeniknąć przepelniać / przepełnić przygasać / przygasnąć rosnąć / urosnąć władać / owładać wygasać wypełniać / wypełnić wzrastać / wzrosnąć zabłysnąć zawładnąć / owładnąć zawodzić / zawieść zżerać / zeżreć

Źródło: opracowanie własne

6. Frekwencja predykcji mianownikowej w języku polskim

Frekwencja omawianych w niniejszej pracy konstrukcji, na tle pozostałych przypadków predykcji rzeczownikowej, jest bardzo niska. Rzeczownikom abstrakcyjnym – *nadzieja*, *strach*, *złość* – przypisuje się w nich działania, czynności charakterystyczne albo dla istot żywych, albo dla sytuacji z emocjami niezwiązanymi, personifikując je i nadając im moc sprawczą. Już z tego wynika, że postawienie nazwy emocji w mianowniku należy do zabiegów stylistycznych charakterystycznych dla pewnych tylko odmian języka, przede wszystkim literackiego.

Nie wchodząc w szczegóły, można przyjąć, że znalezione w korpusach internetowych kolokacje pochodzą albo z tekstów historycznych z XIX i pierwszej

połowy XX wieku, albo nowszych tekstów literackich, albo współczesnych religijnych w mniej więcej równych proporcjach, przy czym do tekstów literackich zaliczamy także blogi i teksty stylizowane na literackie. Możliwe jest oczywiście zwyczajnie błędne użycie czasownika przy rzeczowniku predykatywnym opisującym emocje. Teksty internetowe pełne są pomyłek, błędów czy niefortunnnych związków wyrazowych. Ogromną rolę przy ocenie poprawności takich wyrażen – wobec niewystarczająco skodyfikowanej normy językowej – odgrywa intuicja językowa użytkownika języka. Cuq [2003: 141] twierdzi, że „językoznawca [...] ucieka się bez przerwy [do intuicji] w celu określenia stopnia poprawności gramatycznej wypowiedzi językowych”¹¹.

Tabela 3. obrazuje dość dobrze tendencje językowe w zakresie konstrukcji mianownikowych – liczba aktualizowanych czasowników jest nie tylko znacząco większa niż wyjściowa, ale także można przypuszczać, że na bazie już istniejących związków międzywyrazowych powstawać będą kolejne, jedno na zasadzie analogii do obecnie funkcjonujących, inne przez utworzenie formy prefiksalnej, która w danym kontekście – np. sytuacyjnym – okaże się trafna. Rozwój języka w jego warstwie leksykalnej jest bardzo ściśle związany z czynnikami socjokulturowym, można się zatem spodziewać, że ewolucja języka dotknie także tak marginalną grupę, jak predykaty rzeczownikowe oznaczające emocje / uczucia z czasownikiem podporowym. Można przy okazji zastanowić się, na ile nowo znalezione czasowniki okolicznościowe dublują już istniejące znaki językowe, a na ile są przejawem twórczej postawy twórczej wobec języka.

Bibliografia

- Anusiewicz Janusz (1978), *Konstrukcje analityczne we współczesnym języku polskim*, Wrocław.
- Augustyn Monika (2009), *Métaphore et figement dans les collocations verbales comportant un nom de sentiment*, „Synérgies Pologne”, nr 6, s. 19–27.
- Cuq Jean-Pierre (2003), *Dictionnaire de didactique du français*, Paryż.
- EJO – *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*, red. Kazimierz Polański, Wrocław 1999.
- Fasciolo Monika (2017), *Are occurrence verbs the supports for event nouns?*, „Etudes de Linguistique Appliquée”, nr 2, s. 197–210.

¹¹ Przeł. W. Piegzik [2018: 146].

- Firth John Rupert (1951), *Modes of Meaning*, „Essays and Studies of the English Association”, New Series 4, s. 118–149.
- Gross Gaston (1996), *Prédicats nominaux et compatibilité aspectuelle*, „Langages”, 121, s. 54–73.
- Grzegorzczkova Renata (2001), *Wprowadzenie do semantyki językoznawczej*, Warszawa.
- Jędrzejko Ewa (1992), *Słownictwo tzw. analityczne w opisie leksykalnym (propozycja opisu i klasyfikacji)*, w: *Opisać słowa*, red. Andrzej Markowski, Warszawa, s. 50–61.
- Jędrzejko Ewa (1998), *Z problemów lingwistycznego opisu kolokacji werbonominalnych*, w: *Słownik polskich zwrotów werbo-nominalnych. Zeszyt próbny*, red. Ewa Jędrzejko, Warszawa.
- Kaliska Agnieszka (2008), *Analiza przejawów predykcji w języku polskim i francuskim w celu wyznaczenia równoważnych semantycznie wykładników predykatu logicznego*, Poznań [rozprawa doktorska].
- Kaliska Agnieszka (2011), *Prédicats et verbes supports d'occurrence météorologiques dans une perspective contrastive franco-polonaise*, „Linguisticae Investigationes”, nr 2, s. 169–203.
- Karaś Agnieszka Nowak Ewa (1999), *Znaczenie predykatu a wybór werbalizatora w konstrukcjach analitycznych (na przykładzie konstrukcji z predykatami chęć, ochota, pragnienie, żądza)*, „Poradnik Językowy”, z. 1, s. 11–20.
- Klemensiewicz Zenon (1969), *Zarys składni polskiej*, Warszawa.
- Krzyżanowska Anna, Augustyn Magdalena (2008), *La combinatoire des noms d'affect avec les verbes supports*, „Roczniki Humanistyczne”, 56(5), s. 109–122.
- Liszyk-Kubina Karolina (2013), *Czasowniki momentalne jako komponenty werbalne konstrukcji analitycznych wyrażających fazę*, „Linguarum Silva”, 2, s. 15–30.
- Loewe Iwona (2000), *Konstrukcje analityczne w poezji Młodej Polski*, Katowice.
- Piegiż Wioletta (2018), *Interakcje negocjacyjne w pracy projektowej uczących się języka francuskiego jako obcego*, Szczecin.
- Słownik języka polskiego PWN*, sjp.pwn.pl (data dostępu 15.10.2025).
- Słownik języka polskiego*, red. Witold Doroszewski, sjp.pwn.pl/doroszewski (data dostępu 14.10.2025).
- Tokarski Jan (2003), *Pojęcie czasownika*, w: *Współczesna polszczyzna. Wybór opracowań. Części mowy*, red. Jerzy Bartmiński, Marta Nowosad-Bakalarczyk, Lublin.
- USJP – *Uniwersalny Słownik Języka Polskiego*, red. Stanisław Dubisz, Elżbieta Sobol, Warszawa 2003, usjp.pwn.pl (data dostępu 1.09.2025).
- Vetulani Grażyna (2000), *Rzeczowniki predykatywne języka polskiego. W kierunku syntaktycznego słownika rzeczowników predykatywnych*, Poznań.
- Wolińska Olga (1978), *Konstrukcje bezmianownikowe we współczesnej polszczyźnie*, Katowice.

Żmigrodzki Piotr (2000), *Właściwości składniowe analitycznych konstrukcji werbo-
-nominalnych*, Katowice.

Żmigrodzki Piotr (2004), *Słownik semantyczno-syntaktyczny czasowników posiłko-
wych – założenia wstępne*, „Linguistica Bidgostiana”, s. 187–202.

mgr Beata Nadzieja – wykładowczyni języka francuskiego, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Jej zainteresowania naukowe to dydaktyka języków, gramatyka konfrontatywna języków oraz nauczanie języka polskiego jako obcego.